

Erç
Taran dı

163460

İSLÂM TARİH, SANAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMA MERKEZİ
(IRCICA)

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	163460
Tas. No:	949.6 BALİ

BALKANLAR'DA İSLÂM MEDENİYETİ
II. MİLLETLERARASI SEMPOZYUMU TEBLİĞLERİ
Tiran, Arnavutluk, 4-7 Aralık 2003

İstanbul, 2006

İslâm Medeniyeti Tarihi Kaynak ve İncelemeleri Dizisi; No. 14

ISBN 92-9063-152-X (Türkçe tebliğler)
ISBN 92-9063-151-1 (İngilizce tebliğler)
ISBN 92-9063-153-8 (Arnavutça tebliğler)
ISBN 92-9063-154-6 (Takım)

İslâm Konferansı Teşkilâtı
İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA)
Barbaros Bulvarı, Yıldız Sarayı, Seyir Köşkü
34349, Beşiktaş, İstanbul-Türkiye

Tel: +90 212 259 17 42
Faks: +90 212 258 43 65
E-posta: ircica@ircica.org
Web sitesi: www.ircica.org

© 2006 IRCICA

Önsöz: Halit Eren

Yayına Hazırlayan: Ali Çaksu

Baskı: Birmat Matbaacılık Ltd. Şti, İstanbul

IRCICA Kütüphanesi Katalog bilgileri

Balkanlar'da İslâm Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu (2.: 4-7
Aralık 2003: Tiran)

Balkanlar'da İslâm medeniyeti II. milletlerarası sempozyumu
tebliğleri / editör Ali Çaksu; önsöz Halit Eren.- İstanbul: İslâm Tarih,
Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, 2006.

xii, 541 s.: res. (çoğu rnk.), hrt., plan; 24 sm.- (İslâm medeniyeti
tarihi kaynak ve incelemeleri dizisi; no.14)

Dipnot var.

ISBN 92-9063-152-X (Türkçe tebliğler) ISBN 92-9063-154-6
(Takım)

1. Medeniyet, İslâm--Balkan Ülkeleri--Kongreler. 2. Medeniyet,
Türk--Balkan Ülkeleri--Kongreler. I. Çaksu, Ali. II. Eren, Halit. III.
k.a. IV. Seri.
949--dos21

TAHRİR DEFTERLERİNE GÖRE OSMANLI FETHİNDEN SONRA ARNAVUTLUK'TA HRİSTİYAN VE MÜSLÜMAN NÜFUS DEĞİŞMELERİ

Ahmet CEBECİ*

Güray KIRPIK*

Arnavutluk ve Osmanlı tarihi bakımından en önemli kaynaklar arasında yer alan tahrir defterleri birçok bakımdan araştırmacıların başvurması gereken bilgiler taşımaktadır. Bugünkü Arnavutluk'u oluşturan toprakların Osmanlı fethinin başlangıcından sonlarına kadar birçok yönetim birimine ayrılarak ve gelişerek büyüdüğü tahrir belgelerinden ve diğer kaynaklardan elde ettiğimiz bilgiler arasında mevcuttur. Bölgenin en eski tahriri olarak elimize ulaşan kaynak Arvanid Sancak Defteri olmakla birlikte, Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda batıya doğru genişlemesiyle yeni sancakların ihdas edildiğini görmekteyiz. Arvanid Sancağı, merkez Aryurikasrı (Argirokastro) olmak üzere kuzey Arnavutluk hariç, orta ve güney Arnavutluk'u kapsamaktaydı. Daha sonra 1520'lerde Arvanid Sancağı, İlbasan (Elbasan) ve Avlonya (Vlora) şehirleri merkez olmak üzere ikiye ayrılmış, kuzey Arnavutluk'ta da İskenderiye (İşkodra) Sancağı kurulmuştur. Böylece XVI.-XIX. yüzyıllar arasında Arnavutluk üç sancak halinde yönetilmiştir.

Arvanid Sancağı'nda H.835 (M.1431) tarihli defterde 10 nahiye görülmektedir. Bunlar sırasıyla Aryurikasrı (Argirokastro), Sopot, Klisura, Kanina, Belgrad (Berat), Timorniçe, İskarapar, Pavlo Kurtik, Çartalos ve Akçahisar (Gjiocastro) idi. 1479'da İskenderiye (İşkodra) Sancağı'nın tesisinden sonra,

* Öğr. Gör., G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı.

* Arş. Gör., G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı.

Arvanid Sancağı ikiye ayrılınca, bu nahiyelerin sayılarının arttığını ve yeni nahiyeler ve karyeler ihdas edildiğini görmekteyiz. Avlonya (Vlora) Sancağı'nın nahiyeleri şunlardı: Avlonya (Vlora), Muzakiye, Belgrad (Berat), Timornıçe (Timorinçe), Premedi, Argirikasrı (Argirokastro) ve Depedelen. İlbasan (Elbasan) Sancağı'nın nahiyeleri de şunlardı: İlbasan (Elbasan), Draç (Durrës), İşbat ve Çermenika. İskenderiye (İşkodra) Sancağı'nın nahiyeleri ise şunlardı: İskenderiye, Podgorica, Bihor, İpek (Peç), Vulçitrın, Pirzerin (Prizren), Priştina, Novaberda ve Karadağ.¹

Bugünkü Arnavutluk ülkesinin komşusu durumunda bulunan Osmanlı sancaklarından Yanya, Ohri, Pirzerin (Prizren) sancakları Arnavut nüfusun çoğunlukta bulunduğu sancaklar idi. Doğal olarak nüfus değişmelerinin tam takibi bu sancakların tahrirlerini de incelemek suretiyle sağlanabilir. Sonraki karışıklık yıllarında dışarıdaki bu sancakların ahalisinden birçok Müslüman Arnavut'un gelerek Arnavutluk şehirlerine yerleştiğini de görmekteyiz.

Bu çalışmamızda Arvanid² Sancağı'nın ilk tahriri olan H.835 (M. 1431) tarihli İcmal Defteri, H.926 (M.1520) tarihli Avlonya Mufassal Defteri, H.991 (M.1583) tarihli Avlonya Mufassal Defteri ve aynı tarihe ait İlbasan Mufassal Defteri'ni³ kaynak göstererek XV. ve XVI. yüzyıllarda Arnavutluk'taki nüfus gelişme ve değişmelerini inceleyeceğiz.

Anadolu Türkleri ile Arnavutlar ilk defa 1337'de Bizans Devleti ile Aydınöğlü Umur Bey'in birlikte hareket etmesi sırasında tanışmışlardır. İmparator III. Andronikos Aydınöğlü Umur Bey'den asker talep edince Türk kuvvetleri ile birlikte Bizans kuvvetleri Arnavutluk'a gelerek Draç'a kadar olan bölgede tekrar Bizans hakimiyetinin kurulması sağlanmıştır.⁴ Türkler tekrar Anadolu'ya dönmüşler, ancak bir süre sonra Sırp Kralı Stefan Duşan'ın Arnavutluk'u işgali (1343-1346) üzerine Arnavutlar Yunanistan'a göç etmeye başlamışlardır. Stefan Duşan'ın krallığının çökmesi üzerine yörede feodal beyler kendi başlarına buyruk hareket etmeye başladılar. Bu beyler arasında kuzeydeki Balşalar ve ortadaki Topyalar en güçlüleriydi. Avlonya, Berat ve Kanina'da hakimiyet elde eden Balşaların, Draç'taki derebeyi Karlo Topya'yı tehdit et-

¹ Tapu ve Kadasro Gen. Müd. Kuyud-ı Kadime Arşivi, Ankara, Defter No: 62, 66, 59.

² "Arvanid" veya "Arvanya" terimleri Osmanlı devrinin başlangıcından itibaren bölgeye sancak adı olarak verilmiş olup, bu tabir daha sonra "Arnavud" şeklinde değişerek, "Arnavutluk" adı ortaya çıkmıştır. Batıda ise bölgeye "Albania" adı verilmektedir.

³ Tapu ve Kadastro Genel Müd. Kuyud-ı Kadime Arşivi Elbasan Mufassal Defteri No: 66, Ankara.

⁴ K. Süsseim, "Arnavutluk", *İslam Ansiklopedisi*, M.E.B., İstanbul, 1978, C.I, s.583; Auguste Bailly, *Bizans Tarihi*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul, Tarihsiz, C.2, s.410-413.

meleri üzerine Karlo Topya Osmanlılardan yardım istedi. Osmanlı kuvvetleri bölgeye gelerek Viyosa nehri üzerinde II. Balşa'nın kuvvetlerini mağlup ettiler. II. Balşa savaş sırasında öldü (18 Eylül 1385). Bu durumda Arnavut beylerinin tamamının Osmanlı himayesine girmesinden endişe duyan Venedik, Murat Hüdavendigâr ve bölge beyleri temaslarını sıklaştırmıştır (1387). Arnavutluk üzerindeki Osmanlı-Venedik çekişmesi bu şekilde başlamıştır. I. Kosova Muharebesi'nden (1389) sonra, uç beyi Paşa Yiğit idaresindeki Saruhanlı Türkleri Üsküp civarında iskan edilerek, burada bir merkez kurmuşlardır (1391). Venedikliler de yerli beylerden para karşılığı olarak Leş, Draç, Drivasto gibi önemli ticaret üslerini aldılar. Osmanlı Devleti ise elde ettiği araziye "tımâr" karşılığı olarak yerli beylerden Konstantin Balşa, Dimitri Yonima ve Gjergi Dukagin'e vermek suretiyle bölgenin devlete bağlılığını sağlamıştır.⁵

Osmanlı idaresindeki Arnavutluk ile ilgili en eski kayıtlar, I. Bayezid devrine kadar gitmektedir. Arnavutlar, 1389 yılında I. Kosova Savaşı'nda Sırp'ların yanında Osmanlılara karşı savaşa katıldılar. Bundan sonra Arnavut beyleri Osmanlı padişahını metbu tanıyıp vergi vermeyi, asker göndermeyi ve çocuklarını padişaha rehin vermeyi kabul ettiler. 1394 ve 1397 Arnavutluk seferlerinde yapılmış olan tahrirler de bu zamana denk gelmektedir. Bu sırada Üsküp'te yerleşen Osmanlı uç beyi Paşa Yiğit akınlarına devam ederek, I. Bayezid döneminde bölgenin iskanında önemli hizmetler yapmıştır. Bu cümleden olarak Saruhanlı Türkmenleri bölgeye gelerek yerleşmişlerdir. Bir süre sonra, Osmanlı Devleti'nin Timur'a karşı Ankara Savaşı'nda (1402) mağlup olması üzerine, bu savaşa Osmanlıların safında katılmış olan birçok Arnavut Beyi, dönemin güçlü deniz devleti olan Venedik'in hakimiyetini kabul etmişlerdir. Diğer taraftan Paşa Yiğit fetret olayları sırasında Arnavutluk'u fetih akınlarına devam etmiştir.

Osmanlı Devleti ile Venedik arasındaki savaş Osmanlıların kazanması üzerine, Mehmet Çelebi zamanında Arnavutluk'ta tımâr beylerinin yerleştiğini ve Tımâr sisteminin uygulandığını kesin olarak söyleyebiliriz. 1431 tarihli Arvanid Sancağı Tımâr Defteri bize bu bilgileri vermektedir. II. Murat döneminde çıkan isyanlardan Orta ve Güney Arnavutluk'taki tımâr beylerinin etkilenmediği, Kuzey Arnavutluk'ta ise bu yıllar itibarıyla tımâr sisteminin ve nüfus yerleşiminin henüz tamamlanmadığı yine tahrir defterlerinden anla-

⁵ Mustafa L. Bilge, "Arnavutluk" *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1991, C.3, s.384-385.

şılmaktadır.⁶ Kuzey Arnavutluk'ta nüfus yerleşimi II. Murat devrinin sonlarında ve Fatih devrinde hız kazanmıştır.

II. Murat zamanında Haçlı kuvvetleri Macaristan'da toplanırken, Yorgi Kastriota (İskender Bey) Osmanlı'ya karşı isyan eden Araniti'nin kızıyla evlenerek, Kroya'yı (Akçahisar) almış ve isyanın lideri olmuştur. İskender Bey bu sırada tekrar Müslümanlıktan Hristiyanlığa geçmiş, Papa'nın ve Hristiyan devletlerin gözünde büyük bir nam yapmıştır. İskender Kroya'yı merkez yaparak Osmanlı'ya Kuzey Arnavutluk'ta dayanmaya çalışmıştır. Fatih Sultan Mehmet birçok defa üzerine ordu göndermiş fakat İskender'in kalesini alamamıştır. Bu sırada Orta ve Güney Arnavutluk'ta Osmanlı hakimiyeti tamamen yerleşmiştir. İskender Bey Fatih'i 1468'deki ölümüne kadar meşgul etmiş ve İskender'in ölümünden sonra Venediklilerle yapılan uzun süreli harpler sonucunda 1478'de Akçahisar, 1479'da İşkodra ve 1501'de Draç'ın ele geçirilmesiyle fetih büyük ölçüde tamamlanmıştır. 1571'de Bar ve Ülgüm'ün de alınmasıyla bütün Arnavutluk Osmanlı hakimiyetine girmiştir.

1431 tarihli Arvanid (Arnavud, Arvanya) Sancağı İcmal Defteri'ndeki kayıtlardan nüfusun din özelliği anlaşılammaktadır.⁷ Ancak timar sahiplerinin isimlerinden, etnik veya dini tabirlerden nüfusun din özelliği yer yer ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı arşivlerimizde bulunan en eski tahrir defteri olan bu icmal defterinden nüfusun dini ve etnik özelliklerini tespit etmek mümkün olamamaktadır. Bu defterdeki nüfus kayıtlarına baktığımızda 1431 tarihi itibarıyla Arvanid Sancağı nahiye ve karyelerinde toplam 118.080 nüfus hesaplanabilmektedir.⁸ Arvanid İcmal Defteri'ndeki 335 timardan Orta ve Güney Arnavutluk'taki timarların %90'ının Anadolu'dan gelen Türk asıllı (Türkmen) sipahilere, %10'unun da yerli Hristiyan Arnavut beylerine⁹ verildiği ve bu

⁶ Halil İnalçık, *Hicri 835 (M.1431) Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, 2. baskı, TTK, Ankara, 1987. 1947'de Türk Tarih Kurumu'nda sancak tahrir defterlerini seçme usulüyle neşretmek üzere bir komisyon oluşturulmuştu. Bu komisyonda Anhegger, Ö. L. Barkan, T. Gökbilgin, H. İnalçık, T. Halasi-Kun bulunmaktaydı. Bu defterin yayını da bu çerçevede gerçekleştirilmiştir.

⁷ İnalçık, *a.g.e.*

⁸ Burada hesaplama yapılırken Hane-i Gebrler 4 ile, Müslim Haneler 5 ile, Bennaklar 2 ile, Biveler 3 ile çarpılarak ve Mücerredler de tek olarak bunların üzerine ilave edilerek toplam nüfus elde edilmiştir. Bkz. İnalçık, *a.g.e.*

⁹ Hristiyan Arnavut timar sahipleri genellikle derebey oğlu olmaktadır. Osmanlı fethinden sonra angarya hizmetlerinin kaldırılmasıyla bunların da timar sahibi yapılarak teselli edildikleri görülmektedir. Bkz. İnalçık, *a.g.e.*, s.58-59'dan: "149. Timar: Timar-ı Muzak, kadimidir, evvelden yeyü gelmiş; 150. Timar: Timar-ı Niko, Veled-i Kosta Mesir, ...atası yermiş, ölmüş, sultanımız zamanında oğlu mezkur Niko'ya vermişler; 151. Timar: Timar-ı Gin veled-i Gön Bobza, merhum Sultan zamanında Gön Bobza yermiş, ölmüş, şimdiki halde oğlu mezkur yermiş; 153. Timar: Timar-ı Petro, Yazıcı Yorgi'nin hısımu imiş, ol sebeple timar olmuş; 154.

beylerin bir kısmının zamanla ihtida ederek Müslüman olduğu görülmektedir. Buna örnek olarak, Vilayet-i Belgrad'daki¹⁰ (Berat)¹¹ 155. Timarda, Timar-ı Mustafa Veled-i Pavlo Kurtik'te, Pavlo Kurtik'in oğlu Müslüman olarak Mustafa adını almıştır.¹² Defterde 256. timar olarak kaydedilmiş olan Timar Sahibi Vulkaşin'in ölümüyle oğlu Çavuş bu timarı devralmıştır ve 1431'deki tahrir sırasında Çavuş'un oğlu Süleyman timarın sahibi olarak görülmektedir. O halde burada da ihtida olduğu anlaşılmaktadır.¹³ Bunun gibi Timar-ı Agramatikos, Pavlo Kurtik oğlu İsa Beğ yeğeni Ali Beğ Timarı olarak el değiştirmiştir.¹⁴ Aynı şekilde Arvanid Sancağı'nda başka örnekler de bulmak mümkündür.¹⁵

Anadolu'dan getirilen Türkmen ahalinin Kanina, Argirikası, Belgrad, Tomorinçe, Akçahisar vilayetlerinde iskan edildiği görülmektedir. Bunların çoğunluğunu Saruhanlı Türkmenleri oluşturmaktaydı. Ayrıca Canik, Kocaeli ve Keşan yöresinden birçok Türkmen bölgeye gelerek yerleşmiştir.¹⁶

H.926 (M.1520) ve H.991 (M.1583) tarihli Avlonya ve H.991 (M.1583) tarihli İlbasan Mufassal Defterleri'nden de anlaşıldığı kadarıyla I. Kosova Savaşı'ndan 1583'e kadar geçen yaklaşık 200 yıllık dönem içinde İslamiyetin bu bölgedeki nüfus arasında giderek yayıldığı ve XVI. yüzyılın sonlarında Arnavutluk nüfusunun %30'dan fazlasının Müslümanlaştığı anlaşılmaktadır.

Tahrir defterlerinden çıkardığımız sonuca göre, 1430'lu tarihlerde Arnavutlar arasındaki Müslüman nüfus oranının %10 olduğu, bu nüfusun 1520'li yıllarda %25'e, 1580'lerde de %33'e ulaştığı görülmektedir. Aşağıdaki cetvelde bu du-

---

Timar: Timar-ı Pavlo, Veled-i Kondo Miho, Merhum Sultan zamanında Pavlo yermiş, sonra Burhan'la müşterek etmişler, şimdiki halde Dukayini Pavlo'ya bildirmişler. Elinde Sultanımız beratı vardır.”

¹⁰ “Vilayet” Selçuklularda kullanılan bir tabirdir. Osmanlıların ilk devirlerinde “nahiye, bucak” anlamında “vilayet” tabiri kullanılmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren de “vilayet” tabiri “sancak” anlamında kullanılmıştır. Tanzimat'tan sonra ise “eyalet” birimi ortadan kaldırılınca yerine “vilayet” terimi kullanılmıştır. Eyaletin yöneticisi için “Beğlerbeği Mir-miran”) terimi kullanılırken, vilayetlerin başındaki yöneticiye de “vali” denmiştir. Bkz. Ö. L. Barkan: Kanunnameler I (XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları), İstanbul, 1945.

¹¹ Bu şehir bazı Osmanlı kaynaklarında “Arnavud Belgrad'ı” olarak da anılmaktadır. Sonradan “Belgrad” ismi “Berat”a dönüşmüştür.

¹² İnalçık, *a.g.e.*, s.59.

¹³ *A.g.e.*, s.94.

¹⁴ *A.g.e.*, s.96; Pavlo Kurtik oğlu İsa Bey bkz. *a.g.e.*, s.85.

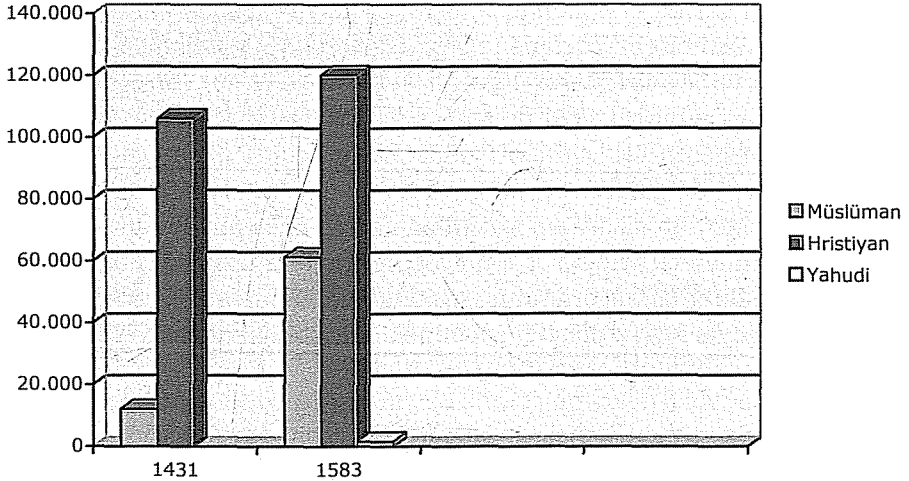
¹⁵ İnalçık, *a.g.e.*, s.81, 96, 118.

¹⁶ *A.g.e.*, s.20, 21-55, 106-119.

rumu tahrir defterlerinden elde edilen rakamlarla ifade edilmiş şekilde görmektedir.¹⁷

Yıl	Sancak	Müslüman Nüfus	Hristiyan Nüfus	Toplam Nüfus ¹⁸
1431	Arvanid Sancağı	12.008 (%10)	106.072(%90)	118.080 (%100)
1520	Avlonya Sancağı	19.900 (%25)	59.800 (%75)	79.700 (%100)
1583	Avlonya Sancağı	40.800 (%33)	79.200 (%67)	120.000 (%100)
1583	İlbasan Sancağı	20.508 (%33)	40.916 (%67)	61.424 (%100)

Aşağıdaki grafikte Arvanid Sancağı'na dahil bölgenin (Avlonya ve İlbasan) 152 yıllık Hristiyan-Müslüman nüfus değişim oranı görünmektedir:

Aşağıdaki grafikte de Avlonya Sancağı'nın 63 yıllık Hristiyan-Müslüman nüfus değişim oranı görünmektedir:

¹⁷ Tapu ve Kadastro Genel Müd. Kuyud-ı Kadime Arşivi Avlonya Mufassal Def. No: 62, İlbasan (Elbasan) Mufassal Def. No: 66, İskenderiye Mufassal Def. No: 59; buradaki cetvelde İskenderiye (İşkodra) Sancağı incelememize alınmadığı için görünmemektedir. İnalcık, a.g.e., Başbakanlık Arşivi Tapu Def. No: 99, H.926 (M.1520).

¹⁸ Burada nüfus hesaplamaları yapılırken Hane-i Gebr 4, Müslüman Haneler 5 ile çarpılmış; nimler de çoğunlukla 5 ile çarpılmıştır. Bennaklar 2 ile çarpılmış, mücerredler 1 kişi olarak kabul edilmiştir. Bive (dul kadın) 3 ile çarpılarak toplam nüfus elde edilmiştir. Tüm karye nüfusları ve mahallat ile mezraalardaki ve derbendlerdeki kayıtlı nüfuslar hesaplanarak bu toplam vilayet nüfusları oluşturulmuştur. Bkz. Kuyud-ı Kadime Arşivi Mufassal Defterleri, Ankara.

Müslümanlaşma sürecinin XVII, XVIII ve XIX. asırlarda da devam ederek %33'lerden %66'ya ulaştığını söyleyebiliriz. Nitekim 1912'de Arnavutluk kurulduğunda bu ülkenin nüfusunun 3'te 2'sinin Müslüman, 3'te 1'inin ise Hristiyan olduğu görülmüştür. Bu durum Kosova ve Makedonya'daki Arnavutlar arasında da aynı orandadır.

Bundan sonraki çalışmalarımızda bugünkü Arnavutluk dışında kalan Arnavut nüfusu ile meskun olan Osmanlı Sancaklarının tahrir defterlerini de inceleyerek bu çalışmamızı tamamlamayı amaçlamaktayız.

Sonuç olarak, Arnavutlar arasındaki bu İslamlaşma sürecinin Osmanlı Devleti tarafından herhangi bir baskı veya zulme maruz kalmadan kendiliğinden ve bazı teşvik araçlarıyla asırlar süren bir uzun süreç içinde gerçekleştiği söylenebilir. Eğer Osmanlı din değiştirmeyi mecburi tutacak bir baskı politikası uygulamış olsa idi, herhalde din değiştirmeler bu kadar uzun zamana yayılmaz ve birden bire olurdu. Bunun örneğini birçok tarihi hadisede görmek mümkündür. Tahrir kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla, Osmanlı Devleti'nin "Dinde zorlama yoktur (La ikrâhe fi'd-dîn)" kuralını uyguladığı ve bu din değiştirme hadiselerinin kendiliğinden gelişen bir süreç olduğu, Osmanlı Devleti'nin "tolerans" sahibi bir devlet olarak, vatandaşlarına din ve vicdan hürriyeti tanıdığı görülmektedir.

